

FORGÁCS BALÁZS¹

Auguste Blanqui és a városi felkelések

Auguste Blanqui and the urban insurgencies

Absztrakt

„A forradalmár feladata, hogy mindig harcoljon, hogy mindenek ellenére harcoljon, hogy a végsőkéig harcoljon.” – definiálta Auguste Blanqui a forradalmár feladatait.² A napóleoni háborúk utáni Nyugat- és Közép-Európában a gerilla hadviselés fő színtere a modern nagyváros lett, ahol a városi munkásság alkotta a monarchiák elleni felkelések tömegbázisát. Ezeket a városi felkeléseket és Blanqui a városi felkelésről írt főbb műveit mutatja be a tanulmány, mely az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-4-NKE-13 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

Kulcsszavak: Auguste Blanqui, városi felkelés, gerilla hadviselés

Abstract

„The duty of a revolutionist is the fight, the fight come what may, the fight until death.” This motto belongs to Auguste Blanqui’s definition of revolutionist’s tasks.³ After the Napoleonic wars the modern urban environment had become the main theatre of guerrilla warfare where the urban proletariat was the main source of insurrection against the Western-and Middle-European monarchies. This study focuses on these insurrections and Blanqui’s main works and theories on the urban insurgency. The related research was supported by the ÚNKP-18-4-NKE-13 New National Excellence Program of the Ministry of Human Capacities.

Keywords: Auguste Blanqui, urban insurgency, guerrilla warfare

¹ Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, egyetemi docens, E-mail: forgacs.balazs@uni-nke.hu ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5795-3281>

² Blanqui, Auguste: Útmutató a fegyverforgatáshoz. In: Uő.: Válogatott művei. Gondolat Kiadó, Budapest, 1968, 219.

³ Blanqui, Auguste: Manual for an Armed Insurrection. <https://www.marxists.org/reference/archive/blanqui/1866/instructions1.htm> (A letöltés ideje: 2018.11.29.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.6

2019. XII. évf. Különszám

A francia forradalmi és napóleoni háborúk időszakában a Vendée-i, a spanyolországi, a tiroli és az oroszországi felkelések hatására megszületett az irreguláris harcok elmélete,⁴ melynek az egyik legfőbb tanulsága az volt, hogy a bár irregulárisan küzdő, de felfegyverzett, motivált és hatékonyan vezetett felkelők a siker reményében képesek harcolni az ellenük felvonuló reguláris fegyveres erőkkel. E történések a 19. század későbbi évtizedeiben példaként szolgáltak a Nyugat- és Közép-Európában kirobbanó városi felkelések és szabadságharcok számára. Az ipari fejlődés hatására 1800 és 1900 között több mint megduplázódott, 3%-ról 14%-ra nőtt a világ lakosságának városokban élő népessége,⁵ ennek megfelelően a kor nagyvárosai ebben az időszakban hatalmas fejlődésen mentek keresztül: kiterjedésük és lakóik száma többszörösére nőtt, infrastruktúrájuk bonyolultabb lett,⁶ mely tényezők ideális feltételeket biztosítottak az irreguláris harc megvívásához. Az utcákon emelt barikádok és a házak védelmében harcoló felkelők sokszor értek el sikereket az ellenük küldött reguláris katonasággal szemben. A 19. század első felében a városi gerilla harcmódor megjelent az öreg kontinens nyugati és középső területein, melynek tömegbázisát a fentebb említett iparosodás hatására a nagyvárosok gyáraiba vidékről özönlő tömegek alkották.⁷ Az itt kialakuló nyomor új eszméket szült,⁸ a kilátástalanság pedig elégedetlenségekbe, forradalmi megmozdulásokba torkollott, és az ipari forradalom hatására kialakuló városi proletariátus harcainak élén hivatásos forradalmárok kezdtek megjelenni.⁹

Hobsbawm 1815 és 1848 között 3 nagy forradalmi hullámot azonosított: az első 1820 és 1824 között a Földközi-tenger mellékén bontakozott ki, a második 1829 és 1834 között szinte egész Európát és Észak-Amerikát érintette, míg a harmadik 1848-ban Franciaországból kiindulva Európa nyugati és középső területein jelent meg.¹⁰

FORRADALMAK FRANCIAORSZÁGBAN A 19. SZÁZADBAN

A 18. század végétől 1848-ig jelentős demográfiai, közlekedési és kereskedelmi fejlődés jellemezte Franciaországot,¹¹ azonban a városiasodás a fenti folyamatok ellenére is csak lassan haladt. Csupán a főváros, Párizs mérete és lakossága nőtt intenzíven, másutt a fejlődés sokkal kisebb mértékű volt. Kiemelendő, hogy ez a növekedés nem járt a városi

⁴ Forgács Balázs: A néppel az uralkodóért. Az első gerillaelméletek. *Felderítő Szemle*, 15 (2016/1). 21–57.

⁵ Hegedűs Miklós: Gazdasági fejlődés és az urbanizáció. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973, 7.

⁶ E folyamatra jó példa a francia főváros fejlődése. Pálffy József: Párizs. Panoráma, Budapest, 1980, 22–23.

⁷ Horváth Attila: A terrorizmus csapdájában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014.; Horváth Attila: Az európai nagyvárosok terrorfenyegetettségének jellemzői az Iszlám Állam megjelenése előtti időszakban. *Hadtudomány*, 28 (2018/E). 19–32.

⁸ Rudé, George: Forradalmárok, zendülők. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1986, 155.

⁹ Hobsbawm, E. J.: A forradalmak kora (1789–1848). Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1964, 34.;

Townshend, Charles: Gerillaháborúk. In: Holmes, Richard: A háborúk világtörténete. Katonai újítások, amelyek megváltoztatták a történelem menetét. Corvina Kiadó, H. n., 1992, 253.

¹⁰ Hobsbawm, E. J.: A forradalmak kora (1789–1848). Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1964, 121–124.

¹¹ Uo. 182–185.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.6

2019. XII. évf. Különszám

élet feltételeinek (köztisztaság, vízellátás, egészségügy, lakhatás) javulásával.¹² Ez a kont-rasztos városfejlődés is hozzájárult a jelentős társadalmi feszültségek kialakulásához, a társadalmi osztályok elkülönüléséhez, valamint a városok 1848 utáni átépítéséhez. Az ekkoriban kibontakozó szocialista és munkásmozgalmak, az osztályöntudat és osztálytö-
rekvések egyfajta válaszreakciók voltak. A munkásosztály kifejezés is 1830 után vált hasz-
nátalossá Franciaországban.¹³ A legjelentősebb megmozdulások 1848-ban és 1870–1871-
ben következtek be, melyek nyomán az addigi politikai berendezkedés is megváltozott az
országban.

A fentiekből egyenesen következett, hogy az 1815 utáni időszak franciaországi forra-
dalmaiban a városi proletariátus egyre nagyobb tömegei vettek részt. Az események esz-
mei hátterében a francia forradalom radikalizmusa, a baloldali jakobinizmus és Françios-
Noël Babeuf (1770–1797) nézetei álltak. Az utópista szocialista¹⁴ Babeuf már 1796-ban az
„Egyenlők Társasága” néven titkos szervezetet hozott létre, melynek célja a szegények
gazdagok elleni forradalmának kiirtása volt. Bár a kis létszámú összeesküvő csopor-
tot gyorsan felszámolták, a babeufizmus tovább élt Franciaországban, ideológiai alapot
szolgáltatva az 1820-as évek sztrájkjaihoz és az 1830-as évek felkeléseikhez.¹⁵ E felkelé-
sekben tűnt fel a szintén utópista szocialistának tartott Auguste Blanqui (1805–1881) is.

AUGUSTE BLANQUI ÉS A BLANQUIZMUS

Blanqui életének 76 évéből 43 évet és 2 hónapot töltött különféle börtönökben, üldöztetés,
rendőri felügyelet alatt vagy szabad mozgásában korlátozva, ezért is kapta „az elzárt”
(franciául „l'Enfermé”) jelzőt kortársaitól. A „megrögzött lázadó”¹⁶ 1822-től vált egyre radiká-
lisabb forradalmárrá, amikor szemtanúja volt Párizsban 4 strázsamester kivégzésének,
akiket republikánus meggyőződésük miatt ítélték el. 1824-ben lépett be a carbonarik moz-
galmába, az első fegyveres összecsapásban 1827-ben vett részt. Az 1830-as júliusi forra-
dalomnak már aktív részese: előbb kiáltványt szerkeszt a király ellen, majd július 29-én ő
vezeti a Louvre-t és a Tuileriákat elfoglaló tömeget.¹⁷ Babeuf eszméit követve azonban
elégedetlen volt a forradalom eredményeivel, titkos társaságok¹⁸ szervezésével és forra-
dalmi puccsokkal próbálta megváltoztatni a politikai rendszert.

¹² Uo. 218–219.

¹³ Uo. 224.

¹⁴ „~az osztálytársadalmakban, de főképp a 18. század második s a 19. század első felében kialakuló
nem tudományos eszmék, eszmerendszerek, melyek a viszonylag éretlen osztályviszonyok között
öszönösen jelentkező társadalmi egyenlőség- és igazságvágyat juttatták kifejezésre. A tudományos
szocializmus egyik forrása.” Vass Henrik (főszerk.): Munkásmozgalmotörténeti Lexikon, Kossuth
Könyvkiadó, Budapest, 1976, 674–676.

¹⁵ Babinyák Ilona et al.: A nemzetközi munkásmozgalmak története 1830–1945. Kossuth Könyvkiadó,
Budapest, 1977, 11.; DUBY, Georges (szerk.): Franciaország története I. kötet. Osiris Kiadó, Budapest,
2005, 738.

¹⁶ Hobsbawm, E. J.: A tőke kora (1848–1875). Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978, 24.

¹⁷ Kovács Endre: Az örök fogoly. Auguste Blanqui élete. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983, 21–22.

¹⁸ Nép Barátainak Tanácsa, majd az Évszakok Társasága.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.6

2019. XII. évf. Különszám

Legjelentősebb felkelési kísérlete 1839. május 12-én történt, amikor az Évszakok Társasága – kihasználva a számára kedvező körülményeket (gazdasági válság, külkereskedelmi problémák, munkanélküliség, csődök, népi elégedetlenség és belpolitikai válság) – megpróbálta megragadni a hatalmat Párizsban.¹⁹ A felkelést még aznap elfojtották, és Blanqui börtönbe került. A sikertelenség okait az erőviszonyok hibás felmérésben (mindössze 500 fő ragadott fegyvert!), a katonaság fölényében és a határozott, erős vezetés hiányában látták a kortársak.²⁰ Aktív részese volt az 1848-as párizsi eseményeknek is: a börtönben töltött évek nyomot hagytak külsején, ezért kortársai már „az Öreg”-nek hívták.²¹ Ekkor tűnt fel a későbbi baloldali forradalmak jelképe, a vörös zászló is, mellyel Blanqui és a munkások a régi királyi zászlót akarták lecserélni a trikolór helyett.²² Ez a forradalom sem hozta meg azonban a proletariátus rendszerét, sőt a Második Császárság sok tekintetben visszalépést jelentett a korábbi politikai rendszerhez képest. Blanqui ismét börtönbe került, ahol a korábbi eseményekből két következtetést vont le: „1. a burzsoá gárdák általános lefegyverzését; 2. valamennyi munkás felfegyverzését és nemzeti milíciába való szervezését” javasolta.²³ Így folytatta: „Fegyver és szervezet: ez a haladás döntő eleme, az egyetlen komoly eszköz arra, hogy a nyomornak véget lehessen vetni. Akinek fegyvere van, kenyere is van. A szuronyok előtt térdre hullanak, fegyvertelen tömegeket viszont pelyvaként szórnak széjjel. Felfegyverzett munkásoktól hemzsegő Franciaország – ez a szocializmus hatalomra jutása.

*A felfegyverzett proletariátus elől minden akadály, ellenszegülés, lehetetlenség egyaránt el fog tűnni.*²⁴

Börtönben töltött évei alatt fejlődött elképzelése a hatalom megszerzésének útjáról: Blanqui 1870-re már belátta, hogy a proletárdiktatúra megteremtéséhez már nem elég egy szűk kis csoport forradalmi kísérlete, ahhoz a tömegek támogatását is el kell nyerni.²⁵ Ennek ellenére 1870. augusztus 14-én kb. 100 társával együtt ismét a korábbi módszerrel kísérelt meg – sikertelenül – fegyvereket szerezni a La Villette-i tűzoltólaktanyából.²⁶ Ugyanezen év október 31-én egy újabb kudarcos forradalmi kísérlet zajlott le Párizsban: Blanqui neve felkerül a felálló Közjóléti Bizottság tagjai közé, azonban a kormány csapatai a Bizottság ülésének helyt adó Városházát gyorsan megszállták, az ott lévőket lefogták.²⁷ Az Öreg menekülni volt kénytelen, de végül 1871 márciusában ismét letartóztatták, így a

¹⁹ Kovács: i. m. 52–55.

²⁰ Uo. 58.; Laqueur értékelését lásd Laqueur, Walter: *Guerrilla Warfare: a Historical and Critical Study*. Transaction Publishers, New Brunswick (NJ), 2004, 138.

²¹ Kovács: i. m. 94.

²² Uo. 89–92., Marx, Karl: *Osztályharcok Franciaországban 1848-tól 1850-ig*. In: Marx – Engels Művei (MEM), 7. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962, 31.

²³ Blanqui, Auguste: *Figyelmeztetés a néphez* (Az 1851. február 25-i pohárköszöntő). In: Uő: *Válogatott művei*. i. m. 135.

²⁴ Uo.

²⁵ Kovács: i. m. 238.

²⁶ Blanqui, Auguste: *A La Villette-i ügy*. In: Uő: *Válogatott művei*. i. m. 237–242.

²⁷ Kovács: i. m. 273–278.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.6

2019. XII. évf. Különszám

Kommünben nem vett részt. Blanqui 1879. június 10-én szabadult, haláláig aktív politikai tevékenységet folytatott.²⁸

Követői, a Kommünben vezető szerepet játszó blanquisták hangsúlyozták a szocializmus szükségességét, és ezt „a forradalmiság hagyományos szervezete”, a szűk körű elitet tömörítő titkos testvériség tevékenységével próbálták elérni. Ezt a szervezeti formát a carbonari mozgalomtól vették át: a kis létszámból fakadó előnye a titkosságban rejtett, azonban ebből fakadt legnagyobb hátránya, a tömegtámogatás hiánya is. Követői az illegális szervezkedés mellett hirdették a hivatásos forradalmárok létjogosultságát is. A legfőbb cél a politikai hatalom megszerzése volt, mely után a proletariátus diktatúráját alakították volna ki hívei.²⁹ Jemnitz János rámutatott, hogy Blanqui a felkelés sikerét „...a tökéletes, a »művészi« kivitelezéstől, s nem a tömegek tudatosságától tette függővé. Mindez az akciómegkezdésére, az időpont kiválasztására vonatkozott. A második fázisban ugyanis Blanqui már feltételezte, hogy a nincstelen, megnyomorított és elégedetlen tömeg az öntudatos, »hivatásos« forradalmárok élcsapata mögé áll.”³⁰ A blanquizmus, annak puccsista taktikája a párizsi Kommün vereségével teljesen eltűnt a munkásmozgalomból, helyét a tudományos szocializmus és annak teoretikusai vették át.³¹ Hadtudományi vonatkozású műveit a széles közönség csak 1930 körül ismerte meg.³²

ÚTMUTATÓ A FEGYVERFORGATÁSHOZ³³

Blanqui 1868-ban írt műve a korábbi felkelések során megszerzett tapasztalatainak összegzéseként jelent meg. Az 1839-es és az 1848-as kudarcokat áttekintve a francia forradalmár egy rövid és egyszerű utasítást alkotott, melyben a korábbi felkelések negatív példáinak elkerülésére hívta fel követőinek figyelmét. Az írás műfaja és közérthetősége már előrevetíti a 20. század hasonló témájú írásainak jellegét és stílusát, melyekben a felkelések teoretikusai (Lenin, Mao, Che Guevara, Giap, Marighella) arra törekedtek, hogy gondolataik mindenki számára érthetőek legyenek.

„Olyan párizsi felkelésnek, mely megismétli a régi tévedéseket, ma már semmi esélye sincsen a sikerre. 1830-ban a népi lendület önmagában elegendő volt ahhoz, hogy leverjen egy hatalmat, amelyet meglepett és megrémített a fegyverfogás, ez a hallatlan álmában sem sejtett esemény.

Ez jó volt egyszer. A leckéből tanult a kormány, mely monarchista és ellenforradalmi maradt, jóllehet egy forradalomból került ki. Hozzálatott az utcai harcok tanulmányozásá-

²⁸ Uo. 324–335.

²⁹ Hobsbawm: A forradalmak kora (1789–1848). i. m. 136.

³⁰ Jemnitz János előszava: Blanqui: Válogatott művei. i. m. 66–67.

³¹ Babinyák Ilona et al.: A nemzetközi munkásmozgalom története 1830–1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1977, 11.; a témáról lásd Forgács Balázs: A néppel a népért – korai baloldali partizánelméletek, (Marx, Engels és Lenin a forradalmi háborúról). *Hadtudomány*, 28 (2018/2). 41–55.

³² Laqueur: i. m. 138.

³³ Blanqui, Auguste: Útmutató a fegyverforgatáshoz, in: Uó: Válogatott művei. i. m. 213–219.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.6

2019. XII. évf. Különszám

hoz, és hamarosan visszaszerezte a mesterség és a fegyelem természetes fölényét a tapasztalatlansággal és zűrzavarral szemben.

*Ámde – mondhatnánk – 48-ban a nép az 1830-as módszerrel győzött. Talán, de ne tápláljunk illúziókat: a februári győzelem szerencsés véletlen volt*³⁴ – kezdte Blanqui. Az Útmutató első felében a forradalmár – visszatekintve a sikertelen eseményekre – tételesen felsorolta mindazon a tényezőket, amelyeket véleménye szerint egy elközlelő forradalom során mindenképpen el kell kerülni a forradalmároknak.

A városi felkelések egyik legfontosabb védelmi építményei a barikádok voltak, melyek segítségével a reguláris erők mozgását lehetett megnehezíteni. Blanqui szerint azonban 1848 júniusában a forradalmárok túl sok barikádot emeltek, azok közül is csak néhányat Párizs főbb útkereszteződéseiben, a többi alapvetően ötletszerűen helyezték el a város pontjain. Ezt igazolta az a tény, hogy tényleges harcot a 600 erődítményből csak 30 folytatótt, vagyis az erőösszpontosítás egyáltalán nem valósult meg. Ezzel szemben a felkelők barikádjai ellen küldött reguláris csapatok két vagy három ezredet is képesek voltak egy-egy barikád ellen összpontosítani, így a helyi erőfölény az ő oldalukon jelentkezett, mely segítségével egyenként számolták fel a gyenge ellenállási pontokat.³⁵

Ezt a helyzetet súlyosbította a központosított vezetés hiánya: az Öreg leírta, hogy a barikádokat építők mellett „más csoportcskák ide-oda futkosnak”, fegyvert próbálván szerezni maguknak, azonban „mindez összhang és irányítás nélkül történik, egyéni elképzelés szerint”.³⁶ Vezetési szempontból a felkelők számára a legfontosabb egy főparancsnokság létrehozása lett volna, amely az elszigetelt barikádok tevékenységét lett volna képes összehangolni és irányítani, ez azonban nem valósult meg. Hiány mutatkozott a vezetőkben is, vagy ahol volt is ilyen személy, azok nem rendelkeztek érdemi befolyással az alárendeltjeikre. A vezetetlenség azzal is együtt járt, hogy a felkelők sorában jelentős volt a fluktuáció: „A harcosok saját fejük után mennek: az egyik eltávozik, a másik odajön; maradnak, jönnek-mennek, visszatérnek, ahogy kedvük tartja. Este pedig lefeküsznek aludni.

*Ez az állandó jövés-menés azzal járt, hogy a jelenlevő polgártársak létszáma gyorsan változott, hol a harmadával, hol a felével, néha pedig a háromnegyedével is. Senki sem számíthatott senkire. S ebből hamarosan a sikerben való kételkedés és elbátortalanodás fakadt.*³⁷ Ezt a negatív érzést fokozta a felkelők egymás közötti összeköttetésének hiánya is, melyből egyenesen következett, hogy ál- és rémhírek terjedtek köreikben. Ilyen körülmények között nem csoda, hogy elmaradt a lakosság támogatása is, mely nélkül a győzelmet nem lehetett kivívni.

A megfogalmazás maró kritikája, a kicsinyítőképzők használata jól érzékelteti Blanqui csalódottságát, „mert ilyen rendszerrel a vereség nem maradhat el”.³⁸

³⁴ Uo. 213.

³⁵ Uo. 215.

³⁶ Uo. 214.

³⁷ Uo. 215.

³⁸ Uo.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.6

2019. XII. évf. Különszám

Az Útmutató további részeiben Blanqui jelen időre váltva elsőként a harcok színterét, a modern nagyváros adottságait és az ebből fakadó lehetőségeket írta le. Véleménye szerint a széles „stratégiai utak, melyek most minden irányban keresztül-kasul szelik a várost” a felkelők számára inkább előnyösek, mint hátrányosak – bár könnyítik a reguláris erők felvonulását, ezzel párhuzamosan segítik azok tűz alá vételét is. A sugárutakat szegélyező emeletes épületek, azok ablakai és erkélyei megannyi tűzfészkei lehetnek a védelmi harcot folytató felkelőknek.

Áttekintve a városi harcokban alkalmazott fegyvereket, az Öreg véleménye az volt, hogy az urbánus körülmények, a házak között, illetve a házakban vívott harc inkább a kézfegyvereknek (elsősorban puska, pisztoly, szurony, párbajtőr, kard és tőr) kedveznek, mint a tüzérségnek, mely szerinte csak lármát csap, tüzet, így felesleges károkat okoz az infrastruktúrában. Véleményünk szerint e szavak mögött inkább az amatőr forradalmi lelkesedés, mint a katonai hozzáértés tükröződik, hiszen a kor (1868) tüzérsége, annak hatásszáma komolyabb hatásfokkal volt képes működni, mint ahogyan arról Blanquinak elképzelése lehetett.

A forradalmár a reguláris csapatok fölényét két tényezőben látta: a modern fegyverzetben (Chassepot-puska) és a szervezettségben. Úgy vélte azonban, hogy az utóbbi bár „hatalmas, ellenállhatatlan”, viszont ettől meg lehet fosztani az ellenséget, „...s ebben az esetben a felkelők csillaga van emelkedőben”.³⁹ Az erkölcsi fölény fontosságát is hangsúlyozta Blanqui: ennek forrása az, hogy a felkelők igazságos célokért küzdenek, míg az országon belül folyó harcok esetében a reguláris katonák motivációja nem a helyes célokból, hanem kényszerből és a fejelemből fakad.

Ennél a résznél a szerző szinte földöntúli képességekkel ruházta fel a felkelőket, akik nemcsak céljuk miatt, hanem ellenfeleiknél nagyobb odaadásuk, intelligenciájuk, erkölcsi és fizikai rendjük, utánpótlásuk, valamint testi és szellemi erejük miatt is felülmúlják majd a katonákat.

„Mi hiányzik tehát a győzelmünkhöz?”⁴⁰ – tette fel a kérdést Blanqui. Egység, együttműködés és szervezettség. Főleg ez utóbbi fontosságát hangsúlyozta: „A szervezettség a győzelem; a szétforgácsolttság a halál.”⁴¹

Konklúzióként Blanqui is a felkelők szervezettségének, bizonyos fokú regularizáltságának szükségességét fogalmazta meg, akárcsak a 19. század elejének azon katonai teoretikusai, akik a gerillaelméletek első szakírói voltak.⁴² „1848 júniusa kétségtelessé tette ezt az igazságot. Mi történne ma? A régi módszerekkel az egész nép elbukna, ha a csapatok kitaranak, s ki fognak tartani, ha csak irreguláris, irányítás nélküli erőket látnak maguk előtt. Viszont egy rendezett, a taktika szabályai szerint manőverező párizsi hadsereg látvá-

³⁹ Uo. 217.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Uo.

⁴² Forgács Balázs: A néppel az uralkodóért. Az első gerillaelméletek, *Felderítő Szemle*, 15. (2016/1) 54–55.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.6

2019. XII. évf. Különszám

nya megdöbbené a katonákat, megtörné ellenállásukat.⁴³ Hangoztatta, hogy a regularizáláshoz szükség van egy főparancsnokságra, a katonai szervezetekre jellemző hierarchia kialakítására, valamint tisztekre is. Ez utóbbiak kapcsán úgy véljük, hogy Blanquinak nem voltak kiforrott tervei, hiszen az Útmutató legvégén a káderek toborzását úgy képzelte el, hogy a forradalom kiobbantása után, „a cselekvés közepette”⁴⁴ rögtönözni kell, s az egykori katonák és nemzetőrök közül kell a tiszteket megtalálni. A szöveg végén Blanqui ismét kiemelte a szervezetség nélkülözhetetlenségét, melynek fontosságát patetikus felkiáltó mondatokkal igyekezett hangoztatni.

A szervezetségbe vetett hite tükröződik az 1870. szeptember 10-én papírra vetett, „A területi elv szerint megszervezett nemzetőrség”⁴⁵ című írásában is, ahol aprólékos számításokkal igazolta a regularizáció szükségességét.

BLANQUI HATÁSA

Véleményünk szerint az „Útmutató a fegyverforgatáshoz” című műve is jól mutatja, hogy Blanqui inkább volt lelkes forradalmár, mint katonailag képzett felkelő, de a szöveget olvasva megállapítható, hogy bizonyos nézeteit többen is átvették és továbbfejlesztették. Elmélete a felkelés vezetésére és annak vezetőjére, irányításra, valamint a tevékenységek összehangolására vonatkozó, modernnek tekinthető nézetei befolyásolták Marx, de főleg Engels és Lenin elgondolásait, akik saját felkelés-elméleteikben a Blanqui által megfogalmazott nézeteket már kritikával illetve és kijavítva illesztették be.⁴⁶ Engelsszel⁴⁷ párhuzamosan ő is eljutott ahhoz a gondolathoz, hogy a politikai hatalom nemcsak fegyveres erőszak útján szerezhető meg, azt csupán akkor tartotta elengedhetetlennek, amennyiben az általános választás joga – mint a hatalom megszerzésének elsődleges eszköze – csorbul.⁴⁸

Marx a proletárdiktatúra fogalmát Blanquitól vette át,⁴⁹ akit a franciaországi proletárpárt fejének és szívének tartott, és akinek sorsa iránt ő maga egyáltalán nem volt közömbös.⁵⁰ Kovács Endre biográfiájában Maurice Dommanget francia történész véleményét is idézi, aki szerint Marx Engelsnél pozitívabban ítélte meg az Öreget: a legmélyebben szocialista és legforradalmibb franciaként, a szocializmus előfutáraként szölte róla.⁵¹

⁴³ Blanqui: Útmutató a fegyverforgatáshoz. In: Uő: Válogatott művei. i. m. 217.

⁴⁴ Uo. 219.

⁴⁵ Blanqui: A területi elv szerint megszervezett nemzetőrség. In: Uő: Válogatott művei. i. m. 234–237.

⁴⁶ Laqueur: i. m. 138.

⁴⁷ Engels, Friedrich: Bevezetés [Karl Marx „A polgárháború Franciaországban” c. művének 1891-es kiadásához]. In: MEM, 22. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1970, 483–485.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ Marx, Karl: Osztályharcok Franciaországban 1848-tól 1850-ig. In: MEM, 7. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962, 86.

⁵⁰ Marx, Karl: Louis Watteau-hoz, 1861. november 10. In: MEM, 30. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962, 589.

⁵¹ Kovács: i. m. 328.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.6

2019. XII. évf. Különszám

Engels értékelése inkább bírálóknak tekinthető: „*Blanqui lényegében politikai forradalmár, azonban csak érzelmében, csak a nép szenvedéseivel való rokonszenvében szocialista, de sem szocialista elmélete, sem pedig határozott gyakorlati javaslatai nincsenek a szociális bajok orvoslására. Politikai tevékenységében lényegileg a »tett embere« volt, aki hitt abban, hogy egy kicsiny jól szervezett kisebbség, amely a kellő pillanatban forradalmi rajtaütést kísérel meg, néhány első siker révén képes magával ragadni a néptömeget és ily módon győztes forradalmat végbevinni. Lajos Fülöp alatt természetesen csak titkos társaság formájában szervezhette meg ezt a törzsgárdát, s akkor megesett az, ami összeesküvések esetén rendszerint történik: az emberek, akik torkig voltak az üres ígéretekkel, az örökös hitegetéssel, hogy most már hamarosan megindul a roham, végül is teljesen elvesztették türelmüket, rebellesek lettek, s így csak egy választás maradt: vagy hagyják szétesni az összeesküvést, vagy minden külső indíték nélkül nekivágnak. Neki is vágta (1839. május 12.), s egy szempillantás alatt végük volt. Egyébként ez a blanquista összeesküvés volt az egyetlen, melyben a rendőrség sohasem tudta megvetni a lábát; mint derült égből érte a csapás.*”⁵²

Tovább folytatja Engels a bírálatot, miszerint Blanqui diktatúrája „...nem az egész forradalmi osztálynak, a proletariátusnak a diktatúrája, hanem azoké a keveseké, akik a rajtaütéseket véghezvitték, s a kik maguk is eleve vagy egyvalakinek vagy néhány személynek a diktatúrája alatt vannak megszervezve.”⁵³ Engels szerint Blanqui „az előző nemzedék forradalmára”⁵⁴ volt, vagyis nézeteit elavultnak gondolta már, de elismerte, hogy volt „forradalmi ösztöne, gyors elhatározottsága”.⁵⁵

Véleményünk szerint a Lenin hadtudományi munkáiban megjelenő, a felkelést vezető kis létszámú, jól szervezett és fegyelmezett élcsapat egyértelmű jele Blanqui gondolatainak, azonban az orosz forradalmár inkább hitt a felkelés alapos előkészítésében, mint annak hirtelen kirobbantásában.⁵⁶ Lenin ezt az előkészítő szerepet egy jól szervezett és erősen központosított munkáspártnak szánta, mely a felkelés kirobbanása előtt a tömegeket nevelő és szervező tevékenységet folytat, majd a harcok kirobbanása után biztosítja az események feletti politikai kontrollt.⁵⁷

Mérleget vonva Blanqui tevékenységéről, elmondható, hogy forradalmárként mindig elbukott. A rövid utcai harcokkal számoló és a tömegek csatlakozásában bízó stratégiájának sikere mindig a harcok első fázisától függött,⁵⁸ azonban az általa vezetett felkeléseket a regnáló politikai elit minden esetben gyorsan elfojtotta, őt magát pedig hosszú évekre börtönbüntetésre ítélte. A gyakorlati sikertelensége mellett azonban elmondható, hogy gondo-

⁵² Engels, Friedrich: A Kommün blanquista menekültjeinek programja. In: MEM, 7. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962, 501.

⁵³ Uo.

⁵⁴ Uo. 501.

⁵⁵ Uo. 502.

⁵⁶ Lenin, V. I.: Marxizmus és felkelés. In: Lenin, V. I.: Összes művei (LÖM). 34. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1967, 249.

⁵⁷ Lenin, V. I.: Állam és forradalom. In: LÖM 33. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965, 24.

⁵⁸ Laqueur: i. m. 139–140.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.6

2019. XII. évf. Különszám

latai a városi felkelésről nagy hatást gyakoroltak a gerilla hadviseléssel foglalkozó későbbi baloldali teoretikusokra.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Babinyák Ilona et al.: A nemzetközi munkásmozgalom története 1830–1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1977.
2. Blanqui, Auguste: A La Villette-i ügy. In: Uő: Válogatott művei. Gondolat Kiadó, Budapest, 1968, 237–242.
3. Blanqui, Auguste: A területi elv szerint megszervezett nemzetőrség. In: Uő: Válogatott művei. Gondolat Kiadó, Budapest, 1968, 234–237.
4. Blanqui, Auguste: Figyelmeztetés a néphez (Az 1851. február 25-i pohárköszöntő). In: Uő: Válogatott művei. Gondolat Kiadó, Budapest, 1968, 133–135.
5. Blanqui, Auguste: Manual for an Armed Insurrection.
<https://www.marxists.org/reference/archive/blanqui/1866/instructions1.htm>
6. Blanqui, Auguste: Útmutató a fegyverforgatáshoz. In: Uő: Válogatott művei. Gondolat Kiadó, Budapest, 1968, 213–219.
7. DUBY, Georges (szerk.): Franciaország története I–II. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
8. Engels, Friedrich: A Kommün blanquista menekültjeinek programja. In: Marx – Engels Művei (MEM), 7. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962, 500–506.
9. Engels, Friedrich: Bevezetés [Karl Marx „A polgárháború Franciaországban” c. művének 1891-es kiadásához]. In: Marx – Engels Művei (MEM) 22. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1970, 475–492.
10. Forgács Balázs: A néppel a népért – korai baloldali partizánelméletek, (Marx, Engels és Lenin a forradalmi háborúról). *Hadtudomány*, 28 (2018/2). 41–55. DOI: 10.17047/HADTUD.2018.28.2.41
11. Forgács Balázs: A néppel az uralkodóért. Az első gerillaelméletek, *Felderítő Szemle*, 15 (2016/1). 21–57.
12. Hegedűs Miklós: Gazdasági fejlődés és az urbanizáció. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973.
13. Hobsbawm, E. J.: A forradalmak kora (1789–1848). Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1964.
14. Hobsbawm, E. J.: A tőke kora (1848–1875). Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.
15. Horváth Attila: A terrorizmus csapdájában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014.
16. Horváth Attila: Az európai nagyvárosok terrorfenyegetettségének jellemzői az Iszlám Állam megjelenése előtti időszakban. *Hadtudomány*, 28 (2018/E). 19–32. DOI: 10.17047/HADTUD.2018.28.E.19
17. Kovács Endre: Az örök fogoly. Auguste Blanqui élete. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983.
18. Laqueur, Walter: Guerrilla Warfare: a Historical and Critical Study. Transaction Publishers, New Brunswick (NJ), 2004.
19. Lenin, V. I.: Állam és forradalom. In: Lenin, V. I.: Összes művei. (LÖM) 33. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965, 1–111.
20. Lenin, V. I.: Marxizmus és felkelés. In: LÖM 34. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1967, 244–249.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DOI: 10.32563/hsz.2019.1.ksz.6

2019. XII. évf. Különszám

21. Marx, Karl – Engels, Friedrich: [Recenziók a „Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue” negyedik, 1850. áprilisi számából] In: Marx – Engels Művei (MEM). 7. kötet, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962, 246–283.
22. Marx, Karl: Louis Watteau-hoz, 1861. november 10. In: Marx – Engels Művei (MEM). 30. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962, 589.
23. Marx, Karl: Osztályharcok Franciaországban 1848-tól 1850-ig. In: Marx – Engels Művei (MEM). 7. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962, 7–103.
24. Pálfy József: Párizs. Panoráma, Budapest, 1980.
25. Rudé, George: Forradalmárok, zendülők, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1986.
26. Townshend, Charles: Gerillaháborúk. In: Holmes, Richard: A háborúk világtörténete. Katonai újítások, amelyek megváltoztatták a történelem menetét. Corvina Kiadó, H. n., 1992, 250–265.
27. Vass Henrik (főszerk.): Munkásmozgalomtörténeti Lexikon. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976.